

Lunds universitet
Rektor

Juridiska avdelningen
Pontus Kyrk
2002-11-06
Reg.nr 31-1781-02

Anmälan mot Lunds universitet avseende "förberedande forskarutbildning"

Anmälan

A har i en anmälan till Högskoleverket begärt att Högskoleverket skall granska Lunds universitets agerande mot honom. En liknande anmälan har han ställt till regeringen, Utbildningsdepartementet. I ett beslut den 30 maj 2002, U2002/1974/UH, har regeringen överlämnat denna anmälan till Högskoleverket.

I sina anmälningar har A anfört bl.a. följande. I november 2000 sökte han en anställning som doktorand inom forskarutbildningsämnet Miljö- och energisystem vid Lunds tekniska högskola (LTH), Lunds universitet. Hans ansökan kom emellertid in för sent, varför den formellt inte kunde beaktas. Ingen av de sökande till anställningen befanns dock lämpliga, varför tjänsten inte tillsattes. Hans ansökan ansågs dock vara intressant och efter en intervju erbjöds han en introduktionsperiod om fyra månader med möjlighet att därefter bli antagen till forskarutbildning med anställning som doktorand, vilken skulle utannonseras på nytt. Man förklarade för honom att denna "introduktionsperiod" skulle underlätta för institutionen att bedöma hans förmåga att forska samt ge honom tillfälle att lära känna institutionen. Han bestämde sig för att acceptera erbjudandet. Vid slutet av denna period blev han av avdelningen underrättad om att någon förnyad utlysning av en anställning som doktorand inte skulle göras. I stället blev han erbjuden "introduktion till doktorandstudier" under ytterligare ett år. Efter tvekan godtog han detta erbjudande. En av anledningarna till att han accepterade var att han blev lovad att han skulle bli antagen till forskarutbildning om han kunde visa upp tillfredsställande resultat. En annan anledning var att om han tackade nej till erbjudandet, skulle han inte längre ha rätt till uppehållstillstånd i Sverige och därmed inte heller inom den närmaste tiden kunna slutföra sina studier i Sverige.

Under året som gick blev kraven på honom större och större och han anser att han blev "utnyttjad" i ett större forskningsprojekt på en tjänst som var ämnad för en

doktorand. Han utförde således doktorandsysslor utan att formellt sett vara antagen till en forskarutbildning. I slutet av juni 2001 blev han officiellt "befriad" från sina uppgifter vid avdelningen. Stipendiet skulle dock fortsätta utbetalas t.o.m. den 17 april 2002. Detta beslut delgavs honom inte skriftligt utan muntligt.

I början av juni 2001 drabbades han också av en skada på sin högra hand när han under arbetet på avdelningen skulle klicka på datamusen. Först flera månader senare blev han medveten om konsekvenserna av denna händelse, varför han inte påtalade detta vid tidpunkten för det inträffade. På grund av denna skada har han blivit mer och mer oförmögen att använda datorn. Han är fortfarande föremål för utredning inom sjukvården beträffande denna skada. Avdelningen för miljö- och energisystem vägrade emellertid att intyga att han vid den aktuella tidpunkten var antagen som student, varför han inte ansågs omfattas av den s.k. studentförsäkringen, och således nekades möjlighet till ersättning för det inträffade. Han yrkar därför skadestånd på minst 20 000 kr i månaden från universitetet på grund av det inträffade tills dess att han är helt återställd.

Intyg

A har till anmälan bifogat bl.a. två studieintyg från universitetet daterade den 18 december 2000 och ett intyg av den 4 april 2001. Han har även bifogat en skrivelse från april 2001 rubricerad "Suggested plan regarding A" som såvitt framgår upprättats av hans handledare. Enligt denna "plan" var avsikten, om A antogs till forskarutbildningen, att han i december 2004 skulle avlägga en doktorsexamen.

Studieintyget daterat den 18 december 2000 har följande innehåll.

"Detta intyg bekräftar att A bedriver heltidsstudier på avdelningen för miljö och energisystem vid Lunds tekniska högskola, under perioden 2000-12-18 - 2001-04-17

Studierna utgör en introduktion och förberedelse inför doktorandstudier vid avdelningen och är ett sätt för studenten att bekanta sig med forskningsmiljön. I studierna ingår:

- litteraturstudier om systemanalysens metoder och användningsområden
- litteraturstudier om förnybar energi i det svenska energisystemet med inriktning på bioenergins roll
- uppsats om bioenergins marknader i Sverige."

I det andra intyget med samma datum bekräftar avdelningen att A har antagits till ett fyramånaders studieprogram som kommer att vara en förberedelse och en introduktion till forskarstudier och doktorandtjänst på avdelningen samt att avdelningen har beslutat att ge studenten ett stipendium för studierna.

Intyget daterat den 4 april 2001 har följande innehåll.

"Detta intyg bekräftar att A kommer att bedriva heltidsstudier vid Avdelningen för miljö- och energisystem, Lunds tekniska högskola, under perioden 2001-04-18-2002-04-17.

Studierna genomförs på post-graduate nivå enligt en 1-årig individuell studieplan och utgör förberedelse för institutionens ordinarie forskarutbildning. Avsikten är att komplettera As kvalifikationer så, att han efter genomförande av denna studieplan kan ansöka om antagning till institutionens 4-åriga forskarutbildning.

Studierna omfattar:

- kurser vid avdelningen
- litteraturstudier om förnybar energi i det svenska energisystemet med inriktning på bioenergis roll
- uppsats om bioenergis marknader i Sverige

Under den angivna ettårsperioden erhåller A ett månatligt stipendium på 12 000 kronor från Avdelningen för miljö- och energisystem."

Utredning

Högskoleverket har anmodat Lunds universitet att yttra sig över anmälan och därvid särskilt kommentera de studier A bedrivit i förhållande till högskoleförfattningarnas bestämmelser om grundläggande högskoleutbildning respektive forskarutbildning.

Lunds universitets yttrande

Lunds universitet har i yttrande till Högskoleverket anfört i huvudsak följande.

/.../ Av fakultetsnämndens yttrande till Rektor framgår bl a följande.

Den 4 oktober 2000 ledigförklarade LTH en doktorandanställning inom forskarutbildningsämnet Miljö- och energisystem vid LTH. Avsikten var att doktoranden skulle bedriva sitt avhandlingsarbete inom ett projekt som finansierades av Energimyndigheten. Detta ställde vissa ytterligare krav på innehavaren utöver de särskilda förkunskapskrav som fanns angivna i den då gällande studieplanen för forskarutbildningsämnet. Dessa krav var i sammanfattning "80 poäng i ämne eller ämnen av betydelse för institutionens forskningsområde" eller motsvarande.

Vid ansökningstidens utgång den 8 november 2000 hade tre sökande anmält sig. Däribland befann sig inte A. Institutionen för Teknik och samhälle (avdelningen för Miljö- och energisystem) avgav yttrande i anställningsärendet den 5 december 2000. Enligt detta uppfyllde ingen av de tre sökande behörighetskraven, varför institutionen föreslog att tjänsten (och därmed utbildningsplatsen) inte skulle tillsättas utan utlysas igen vid ett senare, icke närmare angivet, tillfälle. Fakulteten beslutade att inte tillsätta tjänsten.

Efter ansökningstidens utgång, men innan institutionen avgivit sitt yttrande, hörde A av sig till institutionen med en förfrågan om det var meningsfullt att inkomma med en formell ansökan. Institutionen meddelade A att man inte kunde beakta för sent inkomna ansökningar, men att han var välkommen att skicka in meritförteckning och betyg inför eventuella framtida kontakter eller ledigförklaranden.

A skickade in meritförteckning och betyg men inkom inte med någon formell ansökan till registrator. Institutionen ansåg As bakgrund intressant. Man ansåg honom emellertid inte behörig att antas till forskarutbildning eller till den ledigförklarade doktorandanställningen. Bland annat

saknade han helt relevant utbildning inom miljöområdet. Vidare var man tveksam till om han uppfyllde kraven i 9 kap 2 § punkten 2 högskoleförordningen. Man ansåg det svårt att göra en korrekt värdering av hans utländska utbildning men ville ändå försöka ge honom en chans att senare komma *i fråga* för forskarutbildning. Han föreslogs därför till ett stipendium för att dels få tillfälle att komplettera sin grundläggande högskoleutbildning med relevanta kurser, dels få möjlighet till relevanta självstudier och att följa institutionens forskningsverksamhet. Syftet härmed var att han skulle få möjlighet att stärka sin formella och reella kompetens inför ett senare ledigförklarande av en doktorandanställning (och därmed utbildningsplats) i det aktuella ämnet, I samband med stipendieerbjudandet utfärdade institutionen, på As begäran, studieintyg vilka var avsedda att bifogas hans ansökan om uppehållstillstånd. Han var utomordentligt angelägen om dessa intyg och att saken ordnades omgående/.../.

/.../Något förnyat ledigkungörande av doktorandanställningen med anknytning till Energimyndighetens projekt skedde inte före stipendietidens utgång, 2001-04-17. Skälet härtill var att institutionen inte bedömde ett sådant som meningsfullt. Bland annat ansågs A ännu inte uppfylla behörighetskraven. Skälen härför var de samma som i december 2000. Man var sålunda fortfarande osäker på hans förmåga att klara forskarutbildningen. Härtill kom att A inte deltagit i relevanta kurser inom grundläggande högskoleutbildning, bland annat på grund av att anmälningstiden gick ut redan den 15 oktober 2000. Institutionen beslutade därför att föreslå A en förlängning av stipendiet med ett år. Syftet med detta stipendium var detsamma som med det ursprungliga.

I juni 2001 ansåg institutionen att de hade tillräckligt underlag för att kunna bedöma att A inte har den förmåga som behövs för att klara en forskarutbildning. Bland annat var en rapport om bioenergins marknader i Sverige, som skulle varit färdig i slutet av mars, ännu inte slutförd. Detta trots en påtaglig förlängning av tiden och en intensifierad handledning. A hade också erbjudits en annan kontaktperson vid institutionen. Institutionen bedömde sålunda att det saknades förutsättningar för att rapporten skulle bli färdig inom rimlig tid. A hade inte heller gjort något annat för att stärka sin kompetens inför ett eventuellt nytt ledigförklarande av en doktorandtjänst. A hade inte anmält sig till någon grundläggande högskoleutbildning vid LTH eller Lunds universitet i övrigt under höstterminen 2001. Institutionen var av dessa skäl inte längre beredd att låta A följa institutionens forskningsverksamhet./.../

/.../Utbetalningarna av stipendiet fortsatte under nio och en halv månad efter det att A slutat följa forskningen vid institutionen och det stod klart att han inte hade någon avsikt att delta i grundläggande högskoleutbildning vid Lunds universitet. Det utbetalda beloppet uppgår till ca 114 000 kr./.../

/.../Med hänvisning till fakultetsnämndens yttrande och övriga handlingar i ärendet kan universitetet bara konstatera att A inte har deltagit i någon av universitetet anordnad utbildning i högskoleförfattningarnas mening.

Det bör dock nämnas att det var institutionens intention att A bl a skulle söka kurser på avdelningen. Därmed skulle han också ha erhållit de rättigheter som tillkommer en student vid universitetet.

När det gäller As studiesituation kan noteras att han trots förlängd stipendietid och intensifierad handledning, enligt institutionens mening, inte har presterat i nivå med de krav som angivits som

villkor för stipendiet. Vidare har det framkommit att A i sin kontakt med institutionen agerat på ett sådant sätt att förtroendet för honom har förverkats.

Universitetet vill även tillägga att institutionens satsning på A var en åtgärd i positiv anda med syfte att förstärka hans kompetens och därmed göra honom behörig för en eventuell doktorandanställning. Arrangemanget från institutionens sida får dels ses som en åtgärd för att underlätta för en person med utländsk bakgrund att få tillträde till universitetets forskarutbildning, dels en åtgärd vilken skulle möjliggöra för institutionen att rekrytera en doktorand inom aktuellt forskningsområde. Båda dessa förhållanden innebär att institutionens agerande kan ses som en exceptionell lösning som normalt inte tillämpas.

A har i sin skrivelse till Högskoleverket och i skrivelser till Rektor, som universitetet uppfattat det, framställt skadeståndsanspråk mot universitetet. Ärendet kommer i denna del att överlämnas till Justitiekanslern för handläggning./.../

Anmälarens yttrande

A har inkommit med yttrande över remissvaret och har därvid anfört bl.a. följande. Det fanns inte några skäl för honom att tro att de studier han bedrev vid Lunds universitet inte var i enlighet med de regler och bestämmelser som gäller för högskoleområdet. Denna uppfattning underbyggdes bl.a. av de studieintyg och de beslut om stipendier som han erhållit. Vad gäller hans deltagande i kurser blev han av sin handledare tillsagd att han skulle använda sin tid till forskning och inte till kurser. Det fanns således inte någon avsikt från avdelningen att han skulle genomföra några kurser. Han ifrågasätter vidare de olika "checkpoints" som var upplagda i studieplanen, vilka gav avdelningen möjlighet att dra in hans stipendium så snart han av avdelningen inte ansågs uppfylla avdelningens krav. Sådana krav är inte möjliga att ställa upp inom den grundläggande högskoleutbildningen och för övrigt inte heller inom forskarutbildningen, utan snarast vid ett anställningsförhållande. Han ifrågasätter också varför universitetet förlängde sitt samarbete med honom efter de första fyra månadernas utgång. Under dessa fyra månader borde universitetet ha erhållit en uppfattning om hans förmåga att utföra forskning.

Högskoleverkets bedömning

Tillämpliga bestämmelser

Enligt 1 kap. 7 § högskolelagen (1992:1434) skall den utbildning som universitet och högskolor anordnar omfatta såväl grundläggande högskoleutbildning som forskarutbildning.

Enligt 1 kap. 4 § högskoleförordningen (1993:100) avses med student i högskoleförordningen den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning och med doktorand en student som är antagen till och bedriver forskarutbildning, allt i den mån inte annat anges särskilt.

Enligt 8 kap. 2 § högskoleförordningen skall en forskarutbildning omfatta 160 poäng.

Bedömning

Högskoleverket konstaterar att studierna som A bedrivit varken utgör grundläggande högskoleutbildning eller forskarutbildning. En person som bedriver studier på ett sådant sätt omfattas inte av högskoleförfattningarna och dess bestämmelser som skall garantera den studerandes rättssäkerhet. Vad universitet anfört i denna del föranleder ingen annan bedömning. Högskoleverket förutsätter att Lunds universitet ser över sina rutiner för att det inträffade inte skall upprepas.

A har i sin anmälan till Högskoleverket framställt anspråk på skadestånd av Lunds universitet. Enligt yttrande från Lunds universitet kommer A:s framställan om skadestånd att överlämnas till Justitiekanslern. Högskoleverket vidtar därför ingen åtgärd i denna del.

Med dessa besked avslutas ärendet.

Beslutet har fattats av chefsjuristen Annica Lindblom i närvaro av verksjuristen Teresa Edelman efter föredragning av verksjuristen Pontus Kyrk.

Annica Lindblom

Pontus Kyrk

Kopia till:

A

Utbildningsdepartementet